MP BOARD CLASS 10 SANSKRIT GENERAL MODEL PAPER SET 8 2020

म.प्र. बोर्ड कक्षा 10 संस्कृत (सामान्य) मोडल पेपर सेट 8 2020

समय-3 घण्टे पूर्णांक-100

निर्देश:- (i) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्यः सन्ति । 1x5=5

(ii) प्रश्नानां सम्मुखे निर्धारिताः अङ्काः प्रदत्ताः।

प्रश्न 1. उचित विकल्पं चित्वा लिखत-

(क) "निस् + छलः" इत्यस्य संधि अस्ति-

(अ) निस्छलः (ब) निशछलः (स) निषछलः (द) निश्छलः।

(ख) विसर्गसंधिः अस्ति-

(अ) भानूदयः (ब) तल्लीनः (स) मनोहरः (द) रमेशः।

(ग) 'जगदीशः' इत्यस्य पदस्य संधिविच्छेदः अस्ति-

(अ) जगद् + ईशः (ब) जग + दीशः (स) जगत + इशः (द) जग + ईशः।

(घ) 'तल्लीनः' इत्यस्मिन् पदे संधिः अस्ति-

(अ) व्यञ्जनसंधिः (ब) वृद्धिसंधिः (स) विसर्गसंधिः (द) पूर्वरूपसंधिः।

(ङ) अधोलिखितेषु अव्ययं नास्ति-

(अ) मीनः (ब) भूयः (स) शनैः (द) कुतः।

उत्तर- (क) (द), (ख) (स), (ग) (अ), (घ) (अ), (ङ) (अ)।

प्रश्न 2. उचित विकल्पं चित्वा लिखत-

(क) "चौरभयम्" इत्यस्मिन् पदे समासः अस्ति-

(अ) अव्ययीभावः (ब) पञ्चमी तत्पुरुषः (स) द्वन्द्वः (द) द्विगुः।

(ख) कर्मधारयसमासस्य उदाहरणम् अस्ति-

(अ) कृष्णसर्प (ब) सचक्रम् (स) पीताम्बरः (द) परोपकारः।

(ग) 'हरिहरौ' इत्यस्य समासविग्रहः भवति-

(अ) हरि च हरौ (ब) हरि च हरौ च (स) हरिश्च हरश्च (द) हरिः हरौ च।

(घ) अधोलिखितेषु उपसर्गः नास्ति-

(अ) अस् (ब) अप . (स) अव (द) अपि।

(ङ) "प्राचार्यः' इत्यस्मिन् पदे उपसर्गः अस्ति-

(अ) प्र (ब) प्रा (स) आचार्यः (द) प्रति।

उत्तर- (क) (ब), (ख) (अ), (ग) (स), (घ) (अ), (ङ) (अ)।

प्रश्न 3. उचित विकल्पं चित्वा लिखत-

(क) 'पास्यति' इत्यस्मिन् पदे धातुः अस्ति-

(अ) पा (ब) पास्य (स) पत् (द) पच्।

(ख) 'ददति' इत्यस्मिन् पदे वचनम् अस्ति

(अ) एकवचनम् (व) द्विवचनम् (स) बहुवचनम् (द) मृदुवचनम्।

(ग) 'हसामि' इत्यस्मिन् पदे पुरुषः अस्ति-

(अ) प्रथमपुरुषः (ब) मध्यम पुरुषः (स) उत्तमपुरुषः (द) अधमपुरुषः

(घ) "पठेयुः' इत्यस्मिन् पदे लकारः अस्ति-

(अ) लट्लकारः (ब) लोटलकारः (स) लङ्ल कारः (द) विधिलिङ्लकारः।

(ङ) "मनः जाग्रतः कुत्र उदैति' अस्मिन् वाक्ये अव्ययम् अस्ति-

(अ) मनः (ब) जाग्रतः (स) कुत्र (द) उदैति।

उत्तर- (क) (अ), (ख) (स), (ग) (स), (घ) (द), (ङ) (स)।

प्रश्न 4. उचित विकल्पं चित्वा लिखत-

(क) 'क्त' प्रत्ययस्योदाहरणम् अस्ति-

(अ) लिखत् (ब) पठितः (स) नीत्वा (द) पठितवान् ।

(ख) 'उपकृत्य' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति-

(अ) क्त्वा (ब) ल्यप् (स) शतृ (द) क्तवतु।

(ग) 'धर्म + ठक्' इत्यस्य पदम् भविष्यति-

(अ) धर्मवान् (ब) धर्मत्वम् (स) धर्मीः (द) धार्मिकः।

(घ) 'जेतुम्' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययोऽस्ति

(अ) अनीयर् (ब) तव्यत् (स) क्त (द) तुमुन्।

(ङ) .... कर्तव्यः प्राणैः कण्ठगतैरपि-

(अ) परोपकारः (ब) परापकारः (स) ओपकारः (द) पोरापकारः।

उत्तर- (क) (ब), (ख) (ब), (ग) (द), (घ) (द), (ङ) (अ)।

प्रश्न 5. प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानपूर्ति कुरुत (कोऽपि पञ्च)-

(वेदाध्ययनं, मार्गायासं, अश्वमेषयागं, सविद्यानाम्, भोजनम्)

(क) पथिकाः .... परिहरन्ति स्म।

(ख) तत्र प्रसादत्वेन .... प्रचलति स्म।

(ग) सगरः .... कृतवान्।

(घ) मैत्रेयी .... कुर्वती आसीत्।

(ङ) को विदेशः .... ।

उत्तर- (क) मार्गायासं, (ख) भोजनम्, (ग) अश्वमेधयागं, (घ) वेदाध्ययनं, (ङ) सविद्यानाम्।

प्रश्न 6. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु त्रयाणाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एक वाक्येन लिखत-

1. ब्राह्मणपरिवारः केन समासादितः?

2. वेदव्यासेन महाभारतस्य प्रणयनं किमर्थ कृतम् ?

3. शिष्यान् कथं परीक्षेत् ?

4. कः जीवनन्नपि मृतः एव?

5. वृक्षस्य आधारभूता का?

प्रश्न 7. अधोलिखितेषु द्वयोः शब्दयोः शब्द रूपाणि त्रिषु वचनेषु लिखत-

1. अस्मद् (पुल्लिंग) प्रथमा विभक्तिः

2. भवत् (पुल्लिंग) द्वितीया विभक्तिः

3. मति तृतीया विभक्तिः।

प्रश्न 8. 'वयम्' अथवा 'तस्याम्' इति पदस्य विभक्ति वचनं च लिखत-

प्रश्न 9. अधोलिखितेषु गद्यांशेषु गद्यांश द्वयस्य प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत

(क) भारते वैदिककाले उपनिषत्काले च नारी शिक्षिता आसीत्। सा न केवलम् अध्ययनम् अपितु सूक्तरचनाः अपि करोति स्म। वैदिककाले अपाला, घोषा, विश्वारा, मैत्रेयी एतादृश्यः ब्रह्म-वादिन्यः आसन्। उपनिषत्काले ताः जीवनविषयकं जगद्विषयकञ्च ज्ञानम् अधिगन्तुम इच्छन्ति स्म। उपनिषत्काले वेदान्त अध्ययनस्य कृते तासाम् उपनयन संस्कारः अपि क्रियते स्म।

प्रश्नाः- 1. उपनिषत्काले नारी किं-किं क्रियते स्म?।

2. वैदिककाले काः ब्रह्मवादिन्यः आसन् ?

3. उपनिषत्काले ताः किं इच्छन्ति स्म?

4. तासां कः संस्कारः अपि क्रियते स्म ?

5. 'आसीत्' इत्यस्य पदस्य धातुं पुरुषं च लिखत ।

(ख) ततः स नित्यमेव दुग्धं गृहीत्वा स्वकुटुम्बं परिपालयति। अथ रथकारेण वल्लभत्वाद्वासेरकग्रीवायां महतीघण्टा प्रतिबद्धा। पश्चाद्रथकारो व्यचिन्तयत्-अहो! किमन्यैर्दुष्कृतकर्मभिः, यावन्ममैतस्मा देवोष्ट्रपरिपालनादस्य कुटुम्बस्य भव्यं सञ्जातम्। तत्किमन्येन व्यापारेण।' http://www.mpboardonline.com

प्रश्नाः-1. उज्ज्वलकः नित्यमेव दुग्धं गृहीत्वा कं परिपालयति ?

2. रथकारेण महती घण्टा कुत्र प्रतिबद्धा?

3. रथकारः किम् व्यचिन्तयत् ?

4. भद्रे समीचीनोऽयं व्यापारः इति कः प्रियामाह?

5. 'आगत्य' इति शब्दे प्रकृतिः प्रत्ययः च पृथक्कुरुत?

(ग) मनुष्यः सदा नीरोग भवेत्। अतएव स्वस्थ शरीराथं बहवः उपायाः वर्णिताः सन्ति। वैद्यकशास्त्रम् आरोग्यशास्त्रम् अपि कथ्यते। स्वास्थ्यघातकाः ये राजरोगादयः सन्ति। तेषां सर्वथा शयनाय द्विसप्तविधाः चिकित्साः करणीयाः।

प्रश्नाः 1. मनुष्यः कथं भवेत् ?

2. किम् शास्त्रम् आरोग्यशास्त्रम् कथ्यते ?

3. कतिविधाः चिकित्साः करणीयाः?

4. राजरोगादयः पदस्य सन्धि विच्छेदं कृत्वा सन्धि नाम लिखत।

5. 'भवेत्' इत्यस्य पदस्य धातुं लकारं च लिखत।

प्रश्न 10. अधोलिखितेषु पद्यांशेषु पद्यांश द्वयस्य प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत्-

(अ) सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः।

सत्येन वाति वायुश्च सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥

प्रश्नाः-1. रविः केन तपते ?

2. पृथ्वी केन धार्यते ?

3. वायुः केन वाति ?

4. सर्वं केन प्रतिष्ठितम् ?

5. 'धार्यते' इति पदे का धातुः अस्ति?

(ख) निर्बन्धसञ्जातरुषाऽर्थकार्यमचिन्तयित्वा गुरुणाऽहमुक्तः।

वित्तस्य विद्यापरिसङ्ख्या मे कोटीश्चतस्त्रो दश चाहरेति॥

प्रश्नाः-1.गुरुणा किं अचिन्तयित्वा उक्तः?

2. गुरुणा किं उक्तः?

3. गुरुणा किमर्थ उक्तः?

4. गुरुणा कति सङ्ख्यायित्तस्य कृते उक्तः?

5. गुरुणा इत्यस्य पदस्य विभक्ति वचनं च लिखत।

(ग) मत्ता गजेन्द्रा मुदिता गवेन्द्रा,

वनेषु विक्रान्ततराः मृगेन्द्राः।

रम्या नगेन्द्रा निभृता नरेन्द्राः,

प्रक्रीडितो वारिधरैः सुरेन्द्राः।।

प्रश्नाः-1. मत्ताः के ?

2. गवेन्द्राः कीदृशाः भवन्ति ?

3. वनेषु विक्रान्ततराः के?

4. के निभृताः सन्ति ?

5. सुरेन्द्रः कैः सह प्रक्रीडितः?

प्रश्न 11. युग्ममेलनं कुरुत (कोऽपि चत्वारः)

'अ'	'ब'
1. भेलसां	(क) घटोत्कचः
2. पुरुषादः	(ख) नृत्यन्ति
3. प्राचीनः	(ग) भेल्लस्वामिनी
4. शिखिनः	(घ) दैन्यम्
5. नासिद्धौः	(ङ) न्यग्रोधवृक्षः।

उत्तर- 1. (ग), 2. (क), 3. (ङ), 4. (ख), 5. (घ)।

प्रश्न 12. शुद्धवाक्यानां समक्षं 'आम्' अशुद्धवाक्यानां समक्षं 'न' इति लिखत-

1. मनः दूरङ्गमम् अस्ति।

2. मानव शरीरं देव दुर्लभं नास्ति।

3. प्रवासिनः नराः स्वदेशान यान्ति।

4. सर्वकाल विचारी न भवेत्।

5. संस्कृता वाणी पुरुषं समलङ्करोति।

उत्तर- 1. आम, 2. न, 3. आम्, 4. आम्, 5. आम्।

प्रश्न 13. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु चतुर्णा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एकपदेन लिखत-

1. ग्रामे कः वृक्षः आसीत् ?

2. छत्रसालस्य पितुः नाम किम् ?

3. वासुदेवः कस्य प्रिय शिष्य आसीत् ?

4. प्रकृतिदत्तः वरः कः?

5. आत्महिताय किम् अनुष्ठेयम् ?

प्रश्न 14. प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकस्य सुभाष-

प्रश्न 15. छात्रवृत्यर्थं संस्कृते एकं आवेदन-पत्रं स्वप्राचार्य प्रति लिखत।

अथवा,

स्वमित्रस्य कृते स्व अध्ययनस्य वर्णयन् संस्कृतभाषायाम् एकं पत्रम् लिखत।

प्रश्न 16. अधोलिखितेषु “पञ्च" अशुद्ध कारक वाक्यानाम् शुद्धि करणीया-

1. गुरुं नमः।

2. त्वम् पठामि।

3. अहं पश्यसि।

4. सर्वः बालकाः गच्छन्ति।

5. वृक्षात् पत्राः पतन्ति।

6. स: विद्यालये गच्छति। http://www.mpboardonline.com

प्रश्न 17. अधोलिखित वाक्यानाम् कथानुसारेण क्रम संयोजनं कुरुत

1. प्रसिद्धः स्वामिप्राणनाथः अस्य गुरुः आसीत्।

2. तस्मै शिवराजवीरोंऽपि सर्वविधं सहाय्यं कर्तुं वचनम् अयच्छत्।

3. यथासमये एतदर्थं एव छत्रसाल: शिववीर महाराजम् अपि मिलितवान्।

4. तथा च स्वतन्त्रतायै योर्द्ध स्वाशीर्वादस्वरूपं भवानीति' नामक कृपाणम् अपि दत्तवान्।

5. 'बुन्देल केशरी' इति विख्यातस्य छत्रसालस्य जन्म 1649 तमे ईस्वीये अभवत्।

6. अयं वीरः बाल्यकालादेव भारतमातरं मुगलशासनात् विमोक्तुम् प्रयतते स्म।

प्रश्न 18. अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं सम्यक् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत-

संसारे अनेकेषां दुःखानां मूलकारणं अज्ञानम्।अज्ञानात् एव समाजे नानाविकाराणां जन्म भवति। हिंसा भ्रष्टाचारादयः ये उपद्रवाः अस्मान् पीड्यन्ति, तेषां मूले अशिक्षा एवं वर्तते।वयं शिक्षायाः प्रकाशेन अज्ञानस्य अन्धकारं हतु सज्जाः भवेम्।

प्रश्नाः

1. अस्य गद्यांशस्य शीर्षकं लिखत्।

2. दुःखानां मूलकारणं किम्?

3. समाजे अनेके विकाराः कथं जायन्ते?

4. के उपद्रवाः अस्मान् पीड्यन्ति?

5. उपद्रवाः मूले का एव वर्तते?

प्रश्न 19. अधोलिखितेषु एक विषयं स्वीकृत्य शतशब्देषु संस्कृतभाषायाम् निबन्धं लिखत-

1. उत्सवः

2. संस्कृतभाषायाम् महत्वम्

3. मम् दिनचर्या

4. अनुशासनम्।